

Eiropas Cilvēktiesību tiesa lietā “Bluks Savickis pret Latviju” konstatē tiesību uz personisko brīvību pārkāpumu

Publicēts: 14.06.2024.

Latvijas pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās aktualitātes

Ziņas

Eiropas Cilvēktiesību tiesa (Tiesa) 2024.gada 13.jūnijā pasludināja spriedumu lietā *Bluks Savickis pret Latviju* vienbalsīgi atzīstot, ka ir pieļauts Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (Konvencija) 5.panta 3.punktā (pirmstiesas apcietinājuma ilgums) garantēto tiesību pārkāpums.

Savā 2019.gada 13.augusta sūdzībā Tiesai iesniedzējs apgalvoja, ka viņa ilgstoša turēšana apcietinājumā nav bijusi likumīga un nacionālās tiesas nebija pietiekami pamatojušas savus lēmumus par nepieciešamību viņam turpināt piemērot apcietinājumu.

Tiesa vispirms secināja, ka iesniedzēja sūdzība nav ne acīmredzami nepamatota, ne nepieņemamas izskatīšanai citu iemeslu dēļ. Savukārt, pievēršoties iesniedzēja sūdzības būtībai, Tiesa atgādināja, ka pamatotu aizdomu esība ir obligāts priekšnoteikums, lai piemērotu turpmāku apcietinājumu, tomēr ar to nepietiek. Vērtējot personu sūdzības par apcietinājuma turpmākas piemērošanas pamatotību, Tiesa vērtē, vai nacionālās tiesas ir vērtējušas arī citus iemeslus, vai šie iemesli ir “pamatoti un pietiekami” un vai nacionālās iestādes izrādīja īpašu rūpību procesa virzībā. Turpmāka apcietinājuma piemērošanas pamatotībai neatkarīgi no tā, cik īsa vai gara tā ir, jābūt pārliecinoši demonstrētai no valsts institūciju puses. Tiesa līdzšinējā judikatūrā par pamatotiem un pietiekamiem ir uzskatījusi tādus iemeslus (papildus pamatotām aizdomām, ka persona izdarījusi noziedzīgu nodarījumu) kā bēgšanas risku, iespējamu liecinieku ietekmēšanu, pretdarbošanos kriminālprocesam, atkārtota pārkāpuma izdarīšanas risku un citus. Turpmāku apcietinājuma piemērošanu var attaisnot tikai tad, ja pastāv patiesas sabiedrības intereses, kuru ievērošana attiecīgajā lietā atsvēr personas brīvības, ko garantē Konvencijas 5.pants, ierobežojumu. Proti, nacionālajai tiesai, ievērojot nevainīguma prezumpciju, ir jāvērtē visi fakti, lai noskaidrotu, vai pastāv tādas sabiedrības intereses vai citi pamatoti iemesli, lai

atkāptos no Konvencijas 5.pantā garantētajām tiesībām, šos apsvērumus atspoguļojot savā lēmumā. Pamatojums turpmāka apcietinājuma piemērošanai nedrīkst būt vispārīgs un abstrakts. Savukārt, ja normatīvais regulējums paredz kādu prezumpciju par apstākļiem, kas ņemami vērā apcietinājuma turpmākai piemērošanai, nacionālajām tiesām savos lēmumos jāsniedz izvērtējums par to, kā konkrēti faktiskie apstākļi atver pamatprincipu par personas personisko brīvību. Tāpat, ņemot vērā, ka lietā bija jautājums arī par apcietinājuma aizstāšanu ar drošības naudu, Tiesas uzsvēra, ka Konvencijas 5.panta 3.punkta mērķis ir nodrošināt personas klātbūtni lietas izskatīšanā. Tādēļ, nosakot drošības naudas apmēru, jāņem vērā personas īpašumā esošie aktīvi, ar mērķi nodrošināt, ka to iespējama zaudēšana personu atturētu no vēlmes bēgt. Ņemot vērā personas skartās tiesības, ko aizsargā Konvencijas 5.pants, institūcijām, nosakot drošības naudas apmēru, jāizmanto tāda pati rūpība kā vērtējot, vai turpmāka apcietinājuma piemērošana personai ir absolūti nepieciešama.

Pievēršoties izskatāmās lietas apstākļiem, Tiesa atzīmēja, ka iesniedzējs bija apcietināts no 2017.gada 17.novembra līdz 2019.gada 12.septembrim – teju gadu un 10 mēnešus. Starp pusēm nebija strīda, ka iesniedzējam piemērotais apcietinājums bija pamatots ar aizdomām, ka iesniedzējs izdarījis konkrētu noziedzīgu nodarījumu. Tāpēc Tiesa vērtēja, vai lietā bija citi "pamatoti un pietiekami" iemesli iesniedzēja paturēšanai apcietinājumā un vai iestādes bija izrādījušas īpašu rūpību procesa virzībā. Šajā ziņā Tiesa atzīmēja, ka sākotnēji iesniedzējam piemēroto apcietinājumu tiesas pamatoja ar iespējamā noziedzīgā nodarījumā smagumu, iesniedzēja iepriekšējo sodāmību un risku, ka viņš, atrodoties brīvībā, varētu atkārtoti izdarīt noziedzīgu nodarījumu. Savukārt, apelācijas instances tiesa, atstājot spēkā minēto drošības līdzekli, atkārtoja iepriekšējos apsvērumus, papildinot tos ar apsvērumu, ka iesniedzēja iepriekšējā sodāmība joprojām nebija dzēsta. Arī turpmāk tiesas, vērtējot, vai iesniedzēju nepieciešams paturēt apcietinājumā, atsaucās uz šiem apsvērumiem, papildinot, ka noziedzīgais nodarījums, par kuru iesniedzēju apsūdzēja, paredzēja brīvības atņemšanas sodu, un atzīmējot nepieciešamību nodrošināt ātru kriminālprocesa virzību. Savukārt pēc septiņu mēnešu pavadīšanas apcietinājumā nacionālās tiesas lēma par iesniedzējam piemērotā apcietinājuma aizstāšanu ar drošības naudu 25 000 EUR apmērā, taču iesniedzējs drošības naudu neiemaksāja.

Tomēr attiecībā uz vēlākiem lēmumiem par apcietinājuma turpmāku piemērošanu Tiesa norādīja, ka tie bija sagatavoti kopsavilkuma veidā bez atbilstoša faktisko apstākļu vērtējuma. Nacionālās tiesas minētajos lēmumos bija norādījušas, ka iesniedzēja izvirzītie argumenti nebija pietiekams pamats piemērotā drošības līdzekļa grozīšanai, kā arī bija ietvērušas norādi, ka "nav zudis vai mainījies apcietināšanas pamats", kā vienīgo pamatojumu šim secinājumam izvirzot inkriminētā noziedzīgā nodarījuma smagumu. Tāpat Tiesa vienā lēmumā atzīmēja, ka nekas neliecināja par iesniedzēja iespējām samaksāt iepriekš noteikto drošības naudas apmēru, jo saskaņā ar viņa paša teikto viņam pieejamie līdzekļi bija 5 000-6 000 EUR. Tomēr nacionālā tiesa nepārvērtēja noteiktās drošības naudas apmēra atbilstību. Tiesa arī ņēma vērā, ka pēc viena gada un gandrīz 10 mēnešiem nacionālā tiesa pieņēma lēmumu par iesniedzējam piemērotā drošības līdzekļa maiņu uz drošības līdzekli – dzīvesvietas maiņas paziņošana un aizliegums izbraukt no valsts, atzīmējot, ka vairs nepastāv pamats apcietinājuma piemērošanai. Tomēr Tiesa uzsvēra, ka no minētā lēmuma nebija secināms, kāpēc pamats apcietinājuma piemērošanai zuda tajā brīdī, nevis kādā agrākā procesa stadijā. Tiesa norādīja, ka nacionālo tiesu lēmumiem ir jābūt pienācīgi pamatotiem, lai iesniedzējs varētu aizsargāt savu brīvību un apsūdzības uzturētāji argumentēt par labu apcietinājuma piemērošanai, bet sabiedrība kopumā – uzraudzīt taisnīgas tiesas spriešanu. Turklāt lēmumu pamatotība ir nepieciešama arī tāpēc, lai Tiesa varētu īstenot savu uzraudzības funkciju, kas balstās uz nacionālo tiesu lēmumos ietverto argumentāciju.

Noslēgumā Tiesa atsaucās uz vairākām lietām, kurās tā attiecībā uz Latviju jau iepriekš konstatējusi Konvencijas 5.panta 3.punkta pārkāpumu. Šajās lietās nacionālās tiesas bija atsaukušās uz inkriminētā noziedzīgā nodarījuma smagumu kā pamatojumu apcietinājuma turpmākai piemērošanai un savus lēmumus sagatavojušas kopsavilkuma veidā. Tiesa secināja, ka arī šajā lietā, balstoties uz lietas apstākļiem, iespējams secināt, ka nacionālās tiesas papildus pamatotām aizdomām nebija sniegušas pamatotus un pietiekamus iemeslus turpmākai apcietinājuma piemērošanai. Tāpat Tiesa secināja, ka nacionālās tiesas nebija pienācīgi izvērtējušas iespēju piemērot iesniedzējam citu drošības līdzekli. Šo apsvērumu dēļ Tiesa konstatēja Konvencijas 5.panta 3.punkta pārkāpumu.

Iesniedzējs lūdza viņam piešķirt kompensāciju 42 300 EUR apmērā. Tiesai iesniedzēja prasību apmierināja daļēji, piešķirot viņam kompensāciju 2 600 EUR apmērā.

Saskaņā ar Konvencijas 43.panta 1.punktu trīs mēnešu laikā no sprieduma pasludināšanas dienas pusēm ir tiesības lūgt lietu nodot izskatīšanai Tiesas Lielajā palātā. Pilns 2024.gada 13.jūnija Tiesas sprieduma teksts angļu valodā ir pieejams [Tiesas tiešsaistes datubāzē](#). Lai atrastu spriedumu, Tiesas datu bāzes izvērstās meklēšanas sadaļā (ADVANCED SEARCH) jāievada iesnieguma numurs

(44570/19) un sprieduma datums (13/06/2024).

Fakti lietā Bluks Savickis pret Latviju

Iesniedzējs, atrodoties cietumā, vadīja un kontrolēja sekmīgu psihotropās vielas neatļautu iegādāšanos, glabāšanu realizācijas nolūka un to neatļautu realizāciju. 2017.gada 16.oktobrī Valsts policija aizturēja kādu personu, kura kopā ar iesniedzēju piedalījās noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, un uzsāka kriminālprocesu.

2017.gada 10.novembrī iesniedzējs pēc soda izciešanas tika atbrīvots no ieslodzījuma. 2017.gada 15.novembrī, pamatojoties uz divu personu sniegtajām liecībām, Valsts policija aizturēja iesniedzēju. 2017.gada 17.novembrī iesniedzējs tika atzīts par aizdomās turēto noziedzīgā nodarījuma, kas paredzēts Krimināllikuma 253.1 panta trešajā daļā, izdarīšanā. 2018.gada 20.aprīlī tika pieņemts lēmums par iesniedzēja saukšanu pie kriminālatbildības. 2020.gada 15.janvārī iesniedzējs ar prokuroru noslēdza vienošanos, ko ar tiesas spriedumu, kas stājās spēkā 2020.gada 11.februārī, apstiprināja Rīgas rajona tiesa.

Pirmstiesas kriminālprocesa laikā iesniedzēja drošības līdzekļa – apcietinājums – nepieciešamība tika izvērtēta četras reizes, bet lietas iztiesāšanas laikā – septiņas reizes.

<https://www.mfa.gov.lv/lv/jaunums/eiropas-cilvektiesibu-tiesa-lieta-bluks-savickis-pret-latviju-konstate-tiesibu-uz-personisko-brivibu-parkapumu>